

Publikacijos

INTELEKTINĘ NUOSAVYBĘ REGLAMENTUOJANTYS TEISINIAI DOKUMENTAI XIX A. PIRMOSIOS PUSĖS CARŲ VALDOMOJE LIETUVOJE

AUŠRA NAVICKIENĖ

Vilniaus universiteto Knygotyros ir dokumentotyros institutas
Universiteto g. 3, LT-01511 Vilnius, Lietuva
El. paštas: ausra.navickiene@kf.vu.lt

Leidybinės veiklos pokyčiai, prasidėję dar XVIII a. Lietuvoje, truko visą XIX a. Keitėsi leidėjų struktūra, leidybinės veiklos organizacija. Leidyba tapo savarankiška komercijos ir verslo sritimi. Vietoj leidėjo mecenato – institucinio ar individualaus tarpininko tarp kūrinio autoriaus ir vartotojo – formavosi nauja leidėjo kategorija – pasaulietis leidėjas profesionalas, kuris gyveno iš knygų leidybos verslo. Pirmaisiais XIX a. dešimtmečiais pasauliečiai verslininkai, Vokietijoje vadinami *verlegeriais*, įsitvirtino Lietuvos knyginkystėje, steigdami knygų spausdinimo ir knygų prekybos įmones, derindami knygų spausdinimo ir leidybos ar knygų prekybos ir leidybos, o kartais knygų leidybos, gamybos ir platinimo veiklas. Leidėjai profesionalai tapo svarbiausiais leidybos organizatoriais, jų leidiniai sudarė pagrindinę to meto leidybinės produkcijos dalį. Šių privačių leidėjų

nebetenkino tokios atgyvenusios leidybos reguliavimo formos kaip privilegijos, iki tol buvusios svarbia knygos leidybos ir gamybos įmonių veiklos stabilumą užtikrinančia priemone. Rinkos sąlygomis plėtojamam privačiam knyginkystės verslui reikėjo valstybės pagalbos: įstatymų, užtikrinančių sąžiningą konkurenciją, ir priemonių, apsaugančių nesąžiningo verslo atvejais. Vienas iš valstybės lygiu spęstinių klausimų buvo intelektualinės nuosavybės klausimas.

Intelektinės nuosavybės teisinio reguliavimo istorija Lietuvoje pastaruoju dešimtmečiu sulaukia kiek didesnio tyrėjų dėmesio. Bene pirmąjį straipsnį, skirtą Lietuvos autorių teisei pagal carinės Rusijos įstatymus, 2001 m. Vilniaus universiteto teisės mokslų darbuose paskelbė Stasys Vansevičius [5]. Praėjusiais metais sulaukėme pirmojo Lietuvoje kompleksinio autorių

teisės mokslinio tyrimo – Vytauto Mizaro monografijos *Autorių teisė* [3], kuri nors ir nėra istorinės problematikos darbas, tačiau pateikė susistemintų žinių apie šios teisės raidą pasaulyje ir Lietuvoje. Minėtame darbe XVIII a.–XIX a. pirmoji pusė aptarta kaip pirmųjų rašytinių autorių teisės įstatymų laikotarpis, nes tuomet tokie įstatymai pasirodė didžiosiose pasaulio valstybėse – Anglijoje, Jungtinėse Amerikos Valstijose, Prancūzijoje, Rusijoje, Vokietijoje. Čia tyrėjas pagrindė teiginį, kad praradusiai valstybingumą Lietuvai nuo XVIII a. pabaigos iki XX a. vidurio buvo būdingas teisės partikuliarizmas [3, 93]. Etninės Lietuvos teritorija priklausė kelioms skirtingoms valstybėms, ir jose galiojo skirtingos teisės normos. Po trečiojo Lenkijos ir Lietuvos Valstybės padalijimo didžioji Lietuvos dalis atiteko Rusijos imperijai, ir čia išgalėjo jos teisės aktai. Remdamasis rusų teisės istorikų darbais V. Mizaras atskleidė, kad, palyginti su kitomis Europos valstybėmis, Rusijos imperijoje autorių teisės reglamentuojančių įstatymų leidyba vėlavo, ir kaip vieną iš svarbiausių tokio reiškinio priežasčių paminėjo tai, kad iki XVIII a. pabaigos Rusijoje valstybė išsaugojo knygų leidybos monopolį ir nebuvo leidėjų konkurencijos [3, 90–91].

Pateikdamas autorių teisės istorinės raidos XIX a. Lietuvoje metmenis V. Mizaras patvirtino šio darbo autorės nuomonę, susiklosčiusią studijuojant to meto cenzūros įstatymus ir leidybos organizacijos klausimus Didžiojoje Lietuvoje: svarbiausiu XIX a. pirmosios pusės teisiniu dokumentu, reglamentavusiu intelektualinės nuosavybės

teisės dalykus šioje Lietuvos dalyje, laikytinos 1830 m. sausio 8 d. priimtoms Rusijos imperijos Vyriausiosios cenzūros valdybos parengtos taisyklės „Apie kūrėjų, vertėjų ir leidėjų teises“ (О правах сочинителей, переводчиков и издателей), kurios tais pačiais metais buvo prijungtos prie 1828 m. cenzūros nuostatų ir įstatymuose įtvirtino žemyninės Europos autorių teisės nuostatas Lietuvoje.

Šio darbo tikslas yra ne diskutuoti su teisės mokslo autoritetais autorių teisės klausimais, bet paskelbti minėto 1830 m. sausio 8 d. teisinio dokumento vertimą į lietuvių kalbą, pagal išlikusius XIX a. cenzūros ir leidybos istorijos šaltinius plačiau aptarti jo radimo aplinkybes ir patikslinti kelis minėtos V. Mizaro monografijos tekste pastebėtus faktografijos riktus apie XIX a. autorių teises Lietuvoje [3, 90–95]¹.

¹ Autorius mini, kad 1830 m. priimtame dokumente buvo numatytas 35 metų autorių teisės apsaugos terminas [3, 91], nors įstatyme yra nurodyta dvidešimt penkerių metų terminas. Jis klaidingai nurodo ir paties įstatymo įsigaliojimo Lietuvoje pradžią, t. y. 1840 m., tai siedamas su Lietuvos Statutų ir juos papildančių teisės aktų galiojimu [3, 94–95]. Pavieniai caro įsakymai cenzūros, leidybos ir spausdinimo veiklos organizavimo klausimais Lietuvoje galiojo nuo pat pirmųjų okupacijos metų XVIII a. pabaigoje, o nuo 1804-ųjų, kai buvo pradėti leisti specialūs cenzūros nuostatai, pastarieji tapo privalomais autorių, leidėjų, spaustuvinių ir knygų prekybinių veiklą reguliuojančiais teisiniais dokumentais. Tad ir autorių teisės dokumentas „Apie kūrėjų, vertėjų ir leidėjų teises“, būdamas 1828 m. cenzūros nuostatų sudedamąja dalimi, čia įsigaliojo vos jį priėmus. Klaida monografijoje įsivėlė ir

Bene ankstyviausias išlikęs dokumentas, kuriame išreikštas to meto Lietuvos leidėjų rūpestis dėl būtinumo valstybės lygiu spręsti autoriaus teisių klausimą, yra žymaus Vilniaus knygaininko, vieno pirmųjų Lietuvos *verlegerių* Józefo Zawadzkiego 1818 m. spalį baigtas rašyti memorialas *Projekt organizacji księgarstwa polskiego* [2]. Jį sudarė dvi dalys – pirmoji vadinosi *Napomknienie powodów do ustanowienia prawideł dla powszechności księgarstwa w Królestwie Polskiem* (Priminimas priešasčių, dėl kurių nustatytinos taisyklės visai Lenkijos knygaininkystei), antroji – *Prawidła ogólne dla powszechności księgarskiej w Królestwie Polskiem. Punkta do projektu* (Bendros taisyklės visai Lenkijos Karalystės knygaininkystei. Projekto punktai)².

Pirmojoje teksto dalyje J. Zawadzki pateikė svarstymus apie knygaininkystės situaciją buvusios Lenkijos ir Lietuvos Valstybės žemėse, paminėdamas ir autorių bei knygaininkų nuosavybės klausimą:

Autorių ir knygaininkų nuosavybę prieš revoliuciją Prancūzijoje, o dažniausiai ir lig šiol kituose kraštuose saugo išskirtinės monarchų privilegijos, gaunamos atskirai kiekvienam

---

nurodant datą, kada buvo prailgintas autorių teisės galiojimo terminas iki 50 metų, nes toks nutarimas įsigaliojo 1857 m., o ne 1875 m., kaip kad rašoma minėtos knygos 91 puslapyje.

² Tais pačiais metais pirmoji teksto dalis anonimiškai buvo paskelbta Varšuvos periodiniame leidinyje „Pamiętnik Warszawski“ (t. 12, s. 455–481), o praėjus daugiau kaip šimtui metų, 1930 m. Tadeusz Sterzyński visą dokumentą kaip svarbų knygaininkystės istorijos šaltinį savarankiškai leidiniu išspausdino Varšuvoje lenkų kalba, taip įtraukdamas jį į mokslinę apyvartą.

pavieniam veikalui. Šis būdas reikalauja daug vargo ir ne kiekvienam yra prieinamas. 1793 m. Prancūzijoje tam buvo pasitelkta bendroji teisė, [tad] reikia tik linkėti, kad visur tuo būtų sekama ir kad jį numalšintų skundus, kurie šiais laikais pirmiausia girdėti Vokietijoje.

Senosios lenkų vyriausybės įstatymų leidžiamoji valdžia nebuvo išleidusi jokių įstatymų, skirtų knygos verslui, ir niekada ji neklestėjo ir negalėjo klestėti. Be to, kaip ir daugelis dalykų vyko tik spiriant ir mėgdžiojant užsieniečius, taip ir knygos verslas – nesant jokio teisinio pamato retkarčiais išeidavo karališkųjų privilegijų, kurios grasindamos bausmėmis draudė leidinių perspausdinimą. Išeidavo netgi privilegijų, visiškai priešingų ketinimams, kurių turėta jas spausdinant. Dufouras³ savo knygoje spausdino, kad turi išskirtinę privilegiją muzikai. Taigi ši privilegija buvo ir neteisinga, ir žalinga pati savaime ir nė kiek nekenksminga tik dėl aplinkybių, nes niekas krašte negalvojo nei apie [muzikalijų] pardavimą, nei juo labiau apie muzikos gelbėjimą. Reikėjo veikiau skatinti verslumą, o ne jį riboti. Lenkų knygaininkystė dar niekada nepasiekė tokio [tobulumo] laipsnio, jog spaudos riktai keltų rimtą baimę⁴ [2, 5].

Antrojoje veikalo dalyje J. Zawadzki surašė rekomendacijas, 32 punktuose išdėstydamas knygaininkystės verslo plėtotės planą. Ketvirtoji jo teikiama rekomendacija buvo būtent apie tai, kaip reikėtų spręsti autorių teisių klausimą:

Autoriai ir vertėjai, kompozitoriai, dailininkai ir grafikai, kad ir kokios būtų tautybės, visą savo gyvenimą turi išskirtinę teisę net ir nepriklausydami knygaininkų profesinei bendruomenei savo spausdintus ir graviravimo

---

³ Pierre Dufour, 1729–1797.

⁴ Iš lenkų kalbos vertė Petras Račius.

būdu padaugintus darbus pardavinėti asmeniškai ar pasinaudodami knygininkų paslaugomis. Šią savo teisę jie gali kam nori perduoti; o jiems mirus jų įpėdiniai [paveldėtojai] ar tą teisę įsigijusieji gali ja dešimt metų naudotis. Ta išskirtinė teisė įgyjama du egzempliorius veikalo pristačius į Varšuvos universiteto biblioteką ir iš bibliotekininko gavus raštišką patvirtinimą. Išskirtinės teisės pažeidėjai, kontrafakciniu būdu leisdami ar daugindami knygas ir grafikos darbus, privalės sumokėti nukentėjusiajai šaliai, turinčiai nuosavybę patvirtinantį dokumentą, tūkstančio egzempliorių leidimo išlaidas, prarasdami kontrafakcinius leidinius, kurie paversti makulatūra tai pačiai nukentėjusiajai šaliai turi būti atiduoti.

N. B.⁵ Krašto teisės mokslas turi paaiškinti, kas privalo padėti operatyviai konfiskuoti kontrafakcinius leidinio egzempliorius, ir išreikalauti iš kontrafaktorius piniginę baudą⁶ [2, 27].

Nežinia, kiek J. Zawadzki minėtas memorialas lėmė būsimo Rusijos autorių teisių įstatymo turinį, tačiau tiek jo, tiek greičiausiai ir kitų privačių leidėjų aktyvi pozicija kovojant už autoriaus intelektualinės nuosavybės teisinį reglamentavimą, paskatino carą Nikolajų I 1830 m. pasirašyti pirmąjį Rusijoje autorių teisės įstatymą [6].

Intelektinės nuosavybės teisės reglamentuojančių įstatymų atsiradimas Rusijoje yra tiesiogiai susijęs su spaudos priežiūra reglamentuojančių dokumentų įstatymų kūrimu. Vykdam 1802–1804 m. švietimo reformą Rusijoje, čia buvo įkurta nuolatinė valstybinė švietimu, taip pat ir spaudos reikalais besirūpinanti įstaiga – Švietimo ministerija.

Nuo 1804 m. spaudos kontrolei efektyvinti buvo pradėta leisti specialius, vadinamuosius cenzūros įstatymus. Pirmajame cenzūros įstatyme, kurį priėmė imperatorius Aleksandras I 1804 m., apie autorių teises ar leidėjų įsipareigojimus autoriams dar nekalbama. 1826 m. birželio 10 d. minėta įstatymą pakeitė antrasis cenzūros įstatymas, kuris buvo gerokai platesnis ir apėmė kur kas daugiau cenzūros veiklos sričių. Nuostatų straipsniai nusakė organizacinę cenzūros struktūrą ir darbo tvarką; cenzorių skyrimą ir atleidimą, jų pensinį aprūpinimą; knygininkų, bibliotekų savininkų, leidėjų, spaustuvininkų teises ir pareigas; periodinių leidinių leidimo taisykles; ypatingas taisykles knygoms žydu kalba, teismo byloms Vakarų gubernijose; cenzorių, spaustuvininkų, knygininkų atsakomybę. Šiame įstatyme, aptariant tvarką, kurios privalėjo laikytis autoriai, vertėjai ar leidėjai pateikdami rankraštį cenzūros komitetui, jau nurodoma, kad *tu atveju, jei leidėjas ne pats parašė veikalą ar knygą, kurią nori išspausdinti, tai turi pristatyti pažymėjimą raštu, kad nuosavybės teisę į ją įsigijo teisėtu būdu* [7, 142]. 1826 m. cenzūros įstatymą pakeitė 1828 m. balandžio 22 d. cenzūros nuostatai (paskelbti gegužės 17 d.). Jų pirmojoje dalyje apibrėžtas cenzūros objektas, organizacinė struktūra, darbo tvarka, cenzorių teisės ir pareigos. Savo turiniu analogiška antroji dalis skirta užsienio cenzūrai. Trečiojoje dalyje išdėstytos Vyriausiosios cenzūros valdybos prerogatyvos, o ketvirtojoje aptarti cenzūros įstaigų santykiai su kitomis valdžios institucijomis, taip pat autorių, leidėjų, spaustuvininkų bei kny-

⁵ Lot. *Nota bene* (N. B.) – gerai įsidėmėk.

⁶ Iš lenkų kalbos vertė Petras Račius.

gininkų teisės ir pareigos. (1828 m. balandžio 22 d. buvo patvirtintas ir Dvasinės cenzūros (stačiatikių) įstatymas, įtrauktas į nuostatus kaip penktasis skyrius.) 1828 m. balandžio 22 d. cenzūros nuostatuose jau buvo pateikti keli teiginiai apie kūrėjų teises, tačiau jų taikymo patirtis parodė, kad tuos teiginius būtina išplėtoti ir patikslinti. Todėl 1830 m. sausio 8 d. Valstybės Taryba, susipažinusi su Vyriausiosios cenzūros valdybos parengtomis autorių teises ginančiomis taisyklėmis, pripažino jas naudingomis (nes to reikalauja praktika) ir nurodė jomis papildyti 1828 m. cenzūros nuostatus. Taip autorių teisių įstatymas tapo 1828 m. cenzūros nuostatų septintuoju skyriumi „Apie autorių, vertėjų, leidėjų teises“. Patvirtintą teisinį dokumentą sudarė 39 paragrafai, suskirstyti į tris skyrius. Pirmame jų, pavadintame „Apie kūrėjų, vertėjų ir leidėjų nuosavybės teises“, buvo įvardyti autorių teisės objektai, tai yra originalūs kūriniai, vertimai, pirmosios liaudies dainų, patarlių, pasakų ir sakmių laidos, pirmosios senųjų rankraščių laidos, žurnalai bei kiti periodiniai leidiniai, almanachai ir knygos, sudarytos iš įvairių smulkesnių kūrinių ar straipsnių. Kiekvienam knygos autoriui ar vertėjui, tautosakos ar senųjų paminklų pirmajam leidėjui buvo pripažįstama išimtinė teisė visą gyvenimą leisti savo kūrinius ir juos platinti, naudojantis ta nuosavybe kaip bet kokių kitų teisėtai įsigytu turtu. Autorių teisės galiojimo terminas buvo dvidešimt penkeri metai. Šiame skyriuje taip pat buvo įteisinta nuostata apie tai, kad antrosios knygos laidos teisė yra išankstinio susitarimo

tarp autoriaus, vertėjo, leidėjo bei knygu pardavėjo reikalas ir kad sutartis tarp knygos autoriaus, vertėjo, leidėjo ir spaustuvininko bei knygu pardavėjo turi būti sudaroma ant herbino popieriaus ir užregistruojama įprasta tvarka. Naujieji įstatymai suteikė kūrėjui teisę imtis leisti savo kūrinių nepaisant jokių susitarimų, jeigu du trečdaliai jo teksto buvo papildyti ar perrašyti arba jeigu knygai buvo suteikta visiškai nauja forma. Taip buvo suformuluotas paaiškinimas apie tai, kas laikytina originaliu kūriniu, o kas tėra jo kartotinė laida. Įstatymas numatė ir tai, kad paveldėtojų nuosavybės teisės įsigalioja tik apie jas pranešus ir pateikus atitinkamus įrodymus ne vėliau kaip per vienerius metus nuo autoriaus mirties, o tie, kurie gyvena užsienyje, tai privalėjo atlikti per dvejus metus. Įstatymų numatytos tvarkos pažeidėjas buvo vadinamas kontrafaktoriumi, ir įstatyme buvo detalai aptariama, koks leidinys vadinamas kontrafakcija arba neteisėtu leidiniu. Nusikalstama kontrafaktorijų veikla buvo baudžiama: kaltininkas privalėjo atlyginti teisėtam leidėjui nuostolį, kuris buvo apskaičiuojamas atsižvelgiant į visų savavališkos laidos egzempliorių gamybos kainą ir pardavimo kainą, kurią pirmas paskelbė teisėtas leidėjas (tuomet, kai išleido tą pačią knygą), ir teisėto leidėjo naudai buvo atimami savavališkos laidos egzemplioriai.

Pirmajame skyriuje buvo aptarti svarbiausi autorių teisės dalykai, todėl jis išsiskyrė savo apimtimi. Antrasis ir trečiasis skyriai buvo menkesni. Antrąjį skyrių „Apie akademijų, universitetų, mokyklų, mokslo ir kitų draugijų teises į jų leidžiamas kny-

gas ir literatūros kūrinius“ sudarė penkios pozicijos, aptariančios bendruomenių, leidžiančių knygas arba kitokius mokslo ir literatūros kūrinius, išimtinės nuosavybės teises, o trečiajame skyriuje „Apie teismo ir vyriausybinių institucijų veiksmus dėl reikalų, susijusių su kūrėjų, vertėjų ir leidėjų nuosavybės teisėmis“ paaiškinama, kas atsako už įstatyme pateiktų nuostatų laikymąsi (įstatymas įpareigojo vietinės cenzūros komitetus ir cenzūros vyriausiąją valdybą vykdyti įstatymo priežiūrą), kaip sprendžiami ginčai tarp autorių, vertėjų, pirmųjų leidėjų arba spaustuvinių ir knygininkų dėl knygos arba kito mokslo ar literatūros kūrinio nuosavybės (tai vykdavo trečiųjų teismuose arba įprastinei valstybės institucijai padedant), kaip bylinėjamosi dėl sutarčių nevykdymo (tai turėjo būti vykdoma įprastine tvarka, pradedant nuo žemesniųjų instancijų).

Kaip jau buvo minėta, autoriaus turtinės teisės į jo sukurtą kūrinių reglamentuojančios nuostatos tapo Rusijos cenzūros įstatymų sudedamąja dalimi, 1828 m. cenzūros nuostatų septintuoju skyriumi. Be pataisymų galiojęs penkiolika metų, 1845 m. sausio 9 d. jis buvo esmingai papildytas dar vienu skyriumi „Apie rusų ir Rusijoje gyvenančių kompozitorių nuosavybės teisę į muzikos kūrinius“, o kitų metų sausio 21 d. antru nauju skyriumi „Apie teisę į dailės kūrinius“. Taigi autorių teisės subjektais tapo ne tik rašytojai, bet ir kompozitoriai bei dalininkai, o jo objektais – originalūs literatūros, mokslo ir meninės kūrybinės veiklos rezultatai (visa intelektualinė nuosavybė). Vėlesni kūrėjų nuosavybės teisių keitimai buvo menkesni,

tačiau ne mažiau svarbūs. 1845 m. rugpjūčio 15 d. priimtame Statute apie baudmes buvo pakeistos kelios pozicijos, kuriose aptariamoms už autorių teisių pažeidimus numatomos baudmės, o 1857 m. balandžio 15 d., nusprendus pailginti autorių teisių galiojimo terminą nuo dvidešimt penkerių iki penkiasdešimties metų, atitinkamai buvo pakeisti dar aštuoni įstatymo punktai⁷. Taigi, kaip pastebėjo ir V. Mizaras, autorių teisės apsaugos reguliavimas buvo stiprinamas plečiant saugomų kūrinių rūšis ir ilginant teisių apsaugos terminą [3, 91].

Su visais papildymais autorių teisių įstatymas kaip 1828 m. cenzūros nuostatų dalis buvo paskelbtas 1862 m. leidinyje *Сборник постановлений и распоряжений по цензуре с 1720 по 1862 год*, išspausdintame Sankt Peterburge [7]. 1862 m. leidinyje jis vadinosi „Apie mokslo kūrinių, tautosakos, dailės ir kitų meno kūrinių autorių teisę“ ir jį sudarė penki skyriai, kurių pirmųjų trijų pavadinimai, kaip ir paties įstatymo pavadinimas, buvo kiek pakeisti⁸. Šis autorių teisės

⁷ 1877 m. cenzūros įstatymuose buvusios autorių teisės normos buvo perkeltos į civilinius įstatymus, t. y. Rusijos imperijos įstatymo sąvado dešimtojo tomo pirmąją dalį, kaip 420 straipsnio, numatančio bendrą nuosavybės teisės apibūdinimą, priedas [3, 91]. 1933 m. Vytauto Didžiojo universiteto docentas, vėliau profesorius Kazys Šalkauskis sudarė ir lietuvių kalba išspausdino minėto civilinio įstatymo sąvado dešimtojo tomo pirmąją dalį [1], kuria remiantis buvo saugomos autorių teisės 1918–1940 m. Lietuvoje.

⁸ Pirmasis skyrius „Apie nuosavybės teisę į mokslo ir literatūros kūrinius“; Antrasis skyrius „Apie akademijų, universitetų, mokyklų, mokslo ir kitų draugijų teisės į jų leidžiamus

1830

3411.— Генваря 8. (*) Высочайше утвержденное мнѣніе Государственнаго Совѣта.— *О правахъ Сочинителей, Переводчиковъ и Издателей.*

Государственный Совѣтъ въ соединенныхъ Департаментахъ: Законовъ и Экономин, и въ Общемъ Собраніи, выслушавъ представленіе Министра Народнаго Просвѣщенія, что опыты и примѣненіе изданнаго въ 22 день Апрѣля 1828 года положенія о правахъ Сочинителей, показали необходимость въ нѣкоторыхъ дополненіяхъ и поясненіяхъ,—разсмотрѣлъ составленный въ слѣдствіе того правила въ Главномъ Управленіи Ценсуры, и по учиненіи въ оныхъ надлежащихъ измѣненій, признавъ полезнымъ дополненія сіи и поясненія соединити съ постановленіями, содержащимися въ положеніи 1828 года, мнѣніемъ положили постановити вообще по означенному предмету слѣдующее:

I. О правахъ собственности Сочинителей, Переводчиковъ и Издателей.

§ 1. Каждый Сочинитель или Переводчикъ книги имѣть исключительное право пользоваться во всю жизнь свою изданіемъ и продажею оной по своему усмотрѣнію, какъ имуществомъ благопріобрѣтеннымъ.

§ 2. Въ случаѣ смерти Сочинителя или Переводчика, исключительное право сіе переходитъ къ ихъ наследникамъ по закону, или по завѣщанію, равно и къ тѣмъ лицамъ, коимъ отъ нихъ оное передано; но право сіе не можетъ продолжаться болѣе двадцати пяти лѣтъ, со дня смерти Сочинителя, или Переводчика.

§ 3. Если Сочинитель, Переводчикъ, или пріобрѣтатель правъ ихъ по наследству, или по условію, сдѣлаетъ новое изданіе книги, за пять лѣтъ до истеченія срока исключительнаго его праву, право сіе остается въ его

пользу еще на десять лѣтъ, сверхъ двадцати пятилѣтняго срока.

§ 4. Первые Издатели народныхъ пѣсень, пословицъ, сказокъ, повѣстей, сохранившихся однимъ изустнымъ преданіемъ, пользуются такими же правами, какъ и Сочинители новыхъ книгъ; равнымъ образомъ и первые Издатели древнихъ рукописей, что однако жъ не препятствуетъ другимъ издавать тѣ же лѣтописи, или другіе древніе манускрипты, съ полнѣйшаго, вѣрнѣйшаго, или по чему либо отличнаго списка.

§ 5. Сочиненія и переводы рукописные и напечатанные, никому Сочинителемъ или Переводчикомъ не проданные, не завѣщанные и никакимъ инымъ образомъ не уступленные, не могутъ быть проданы на удовлетвореніе кредиторовъ, ни при жизни Сочинителя или Переводчика, безъ собственнаго его на согласіе, ни по смерти—безъ согласія его наследниковъ. Въ случаѣ продажи имущества книгопродавца за долги и по Конкурсу, принадлежащая ему рукописи и право на напечатаніе оныхъ, передается покупающимъ не иначе, какъ съ обязательствомъ исполнить всѣ условія, заключенныя прежнимъ оныхъ хозяиномъ.

§ 6. Права на второе изданіе книги должны быть слѣдствіемъ предварительныхъ соглашеній между Сочинителемъ, Переводчикомъ, или Издателемъ и книгопродавцемъ. Если между ними нѣтъ никакого письменнаго условія; то Сочинитель, Переводчикъ, или Издатель, (или же, въ случаѣ ихъ смерти, наследники ихъ) могутъ напечатать книгу вторымъ изданіемъ по прошествіи пяти лѣтъ со дня выдачи изъ Ценсуры позволительнаго на выпускъ оной билета.

§ 7. Условія, заключаемыя между Сочинителями, Переводчиками или Издателями и Типографщиками или книгопродавцами, соста-

(*) Распубликовано Сенатомъ 4 Февраля.

Томъ V.

2174844

3

reglamentuojančio įstatymo variantas ir buvo pasirinktas skelbti. Toliau pateikiamas jo vertimas į lietuvių kalbą. Vertime teikiama platesni kai kurių sąvokų komentarai, tačiau dokumento forma ir trumpinimai paliekami nekeisti. Kaip ir originale, vertime po kiekvieno įstatymo punkto pateiktos santrumpos, nurodančios, kada ir koku teisės aktu jis buvo priimtas (tai padeda suprasti, kaip autorių teisių įstatymas buvo tikslinamas ir keičiamas). Pavyzdžiui, po pirmosios teksto pozicijos esanti santrumpa *1830 sausio 8 (3411) § 1* reiškia, kad ši pozicija buvo patvirtinta kaip 1830 m. sausio 8 d. Valstybės Tarybos priimto 3411-ojo įstatymo 1 punktą.

Publikacijos rengėja dėkoja Petrui Račiui ir Julijai Gorbaniovai už pagalbą verčiant tekstus iš rusų ir lenkų į lietuvių kalbą ir tikisi, kad paskelbtas dokumentas taps šaltiniu tiek knygos, kultūros, visuomenės istorijos ar teisinės minties tyrėjams, tiek studijuojančiam akademiniam jaunimui.

---

mokslo ir literatūros kūrinius“; Trečiasis skyrius „Apie teismo ir vyriausybinių institucijų veiksmus dėl reikalų, susijusių su nuosavybės teisėmis į mokslo ir literatūros kūrinius“; Ketvirtasis skyrius „Apie teisę į dailės kūrinius“; Penktasis skyrius „Apie rusų ir Rusijoje gyvenančių kompozitorių nuosavybės teisę į muzikos kūrinius“.

Vertimas

1828 m. cenzūros nuostatai
su papildymais, priimtais
iki 1857 m.

Septinta dalis

Apie nuosavybės teisę
į mokslo, literatūros, dailės ir
meno kūrinius

Pirmasis skyrius

*Apie nuosavybės teisę į mokslo
ir literatūros kūrinius*

282. Kiekvienam knygos autoriui arba vertėjui visą jo gyvenimą priklauso išimtinė teisė savo nuožiūra ją⁹ leisti arba parduoti kaip dorai įgytą turtą.

1830 sausio 8 (3411) § 1.

283. Autoriui arba vertėjui mirus, ši išimtinė teisė atitenka jo paveldėtojams pagal įstatymą arba testamentu; arba tiems asmenims ar institucijoms, kuriems jis ją perleido; tačiau ši teisė galioja ne ilgiau kaip penkiasdešimt metų nuo autoriaus arba vertėjo mirties dienos.

Pastaba. Šis straipsnis taikomas tik tiems asmenims, kuriems iki 1857 m. balandžio 15 d. dar nepasibaigė ankstesnėse taisyklėse numatytas terminas išimtinėi teisei į paveldėtų ar testamentu jiems atitekusių kūrinių arba vertimų leidybą ir pardavimą.

Ten pat, § 2; 1857 Balandžio 15, Valstybės Tarybos nuomonė¹⁰, p. 1 ir 2.

284. Tiems kūriniams ir vertimams, kurie buvo arba bus išleisti po autoriaus ar vertėjo mirties, minėtas 50 metų terminas

⁹ Tai yra savo kūrinius – *A. N.*

¹⁰ Originale yra pateikta santrumpa *мн. Гѳс. Сов.*

skaičiuojamas nuo pirmojo šių kūrinių ar vertimų leidimo pasirodymo.

1857 Balandžio 5, Valstybės Tarybos nuomonė, p. 3.

285. Pirmieji liaudies dainų, patarlių, pasakų ir sakmių, išlikusių kaip tam tikras sakytinis palikimas, leidėjai turi tokias pat teises, kaip ir visiškai naujų veikalų autoriai; jos galioja ir pirmiesiems senųjų rankraščių leidėjams, tačiau kiti irgi gali leisti tuos pačius metraščius arba kitus senovinius manuskriptus iš pilnesnio, tikslesnio arba kuo nors kitokio sąrašo.

1830 sausio 8 (3411) § 4.

286. Rankraštinių ar spaudos kūrinių ir vertimų, kurių autorius arba vertėjas niekam nepardavė, nepaliko testamentu ir niekaip kitaip neperleido, negalima parduoti atsiskaitymui su kreditoriais be autoriaus ar vertėjo sutikimo jam gyvam esant, o po jo mirties – be paveldėtojų sutikimo. Jeigu knygininko turtas yra išparduodamas už įsiskolinimus bei paskelbus konkursą, jam priklausantys rankraščiai ir teisė juos išleisti atitenka pirkėjams, tačiau pastarieji yra įpareigojami vykdyti visas buvusio savininko sudarytas sutartis.

Ten pat, § 5.

287. Dėl teisės į antrą knygos laidą turi būti iš anksto susitarta tarp autoriaus, vertėjo arba leidėjo ir knygininko. Jeigu jie nėra sudarę jokios raštiškos sutarties, autorius, vertėjas arba leidėjas, arba, jiems mirus, paveldėtojai gali antrą kartą išleisti knygą tik po penkerių metų nuo tos dienos, kai iš cenzūros buvo gautas leidimas¹¹ ją publikuoti.

Ten pat, § 6.

288. Sutartys tarp autorių, vertėjų arba leidėjų ir spaustuvinių arba knygininkų sudaromos paprastame herbiniam popieriuje ir įrašomos į maklerių knygą pagal bendras taisykles.

Ten pat, § 7.

289. Autorius, nepaisydamas jokių sutarčių, turi teisę perleisti savo knygą antrą kartą, tik papildęs arba pakeitęs bent du jos trečdalius arba suteikęs jai tokią formą, dėl kurios ji galėtų būti laikoma nauju kūriniu.

Ten pat, § 8.

290. Tie, kuriems autorius arba vertėjas paliko testamentu arba kitaip perleido visus arba kai kuriuos savo kūrinius, privalo apie tai paskelbti bei pateikti atitinkamus įrodymus per vienerius metus nuo jo mirties, o esantys užsienyje – per dvejus. Tokiu būdu jie, kaip paveldėtojai, tampa teisėtais šių kūrinių savininkais. Kiti paveldėtojai, remiantis įprastine tvarka, gali pastaruosius kvieisti atvykti numatytu laiku drauge su kitais paveldėjimo dalyviais arba kreditoriais.

Ten pat, § 9.

291. Žurnalų bei kitų periodinių leidinių, taip pat almanachų ir tiesiog knygų, sudarytų iš įvairių smulkesnių kūrinių arba straipsnių, leidėjai turi išimtinę teisę juos perleisti ta pačia forma remiantis bendra šio skyriaus nuostata.

Ten pat, § 10.

292. Paskelbęs savo kūrinių arba vertimų žurnale arba kitame rinkinyje, autorius ar vertėjas nepraranda teisės jį išleisti ir atskirai, jeigu tik tai neprieštarauja jo sutarčių su leidėjais sąlygoms.

Ten pat, § 11.

¹¹ Vadinamasis *позволительный билет*.

- 293.** Asmeniniai laišakai, neskirti viešinti, gali būti leidžiami tik abipusiu sutikimu – asmens, kuris juos parašė, ir to, kuriam jie buvo parašyti; jiems abiem arba vienam iš jų mirus – paveldėtojų sutikimu.
Ten pat, § 12.
- 294.** Asmeniniai užrašai ir kiti raštai, neskirti viešinti, gali būti leidžiami tik autoriaus, o jam mirus – jo paveldėtojų, sutikimu.
Ten pat, § 13.
- 295.** Pasibaigus šiame įstatyme numatytam terminui, kai autorius, vertėjas, pirmasis leidėjas arba kiti asmenys turi išimtinę teisę spausdinti ir parduoti savo arba paveldėtus, arba kitokiu aktu jiems perleistus kūrinius, knyga tampa visuomenine nuosavybe, taigi bet kas savo nuožiūra gali ją spausdinti, leisti ir parduoti.
Ten pat, § 14; 1857 balandžio 15, Valstybės Tarybos nuomonė.
- 296.** Tačiau tol, kol nėra pasibaigę 282, 283 ir 284 straipsnyje numatyti terminai, niekas neturi pažeisti autoriaus, vertėjo arba pirmojo leidėjo teisių ir be jo arba jo paveldėtojų arba tų asmenų, kuriems šios teisės atiteko įstatymų numatyta tvarka, sutikimo perspausdinti jo kūrinius arba knygas, kurias jis pirmas išleido, net jeigu tai būtų jų vertimas į kitą kalbą arba būtų pakeista antraštė, pratarinė, pastabos ir pan. Pažeidėjas tokiu atveju laikomas neteisėtu leidėju (kontrafaktoriumi).
Ten pat, § 15.
- 297.** Leidimas laikomas neteisėtu (kontrafakcija), jeigu: a) kas nors, pavadinęs tai antra, trečia... laida, išspausdina jau išleistą knygą, tačiau nevykdo 287 ir 289 straipsnyje numatytų sąlygų; b) kas nors, perspausdinęs Rusijoje išleistą knygą,

net ir išverstą į kitą kalbą, pardavinėja jos egzempliorius Rusijoje, negavęs raštiško sutikimo iš teisėto leidėjo; c) kas nors be autoriaus sutikimo išspausdina jo viešai pasakytą ar perskaitytą kalbą ar kitą veikalą; d) žurnalistas, atseit rašydamas recenziją arba kita dingstimi nuolat perspausdina nedidelius, kad ir vos vieno spaudos lanko, straipsnius iš kitų leidinių; tačiau nedraudžiama kokiam nors leidinyje perspausdinti pavienių straipsnių, kurių apimtis nesiekia vieno spaudos lanko, taip pat pranešimų apie politiką arba literatūrą, mokslą ir dailiuosius menus, žinoma, nurodant šaltinį, iš kurio jie buvo pasiskolinti. Nustatant žurnale ar kitame rinkinyje paskelbto straipsnio apimtį, atsižvelgiama į to veikalo, iš kurio jis buvo paimtas, paskutinę laidą.

Ten pat, § 16.

- 298.** Bet kokių straipsnių arba ištraukų iš kitų kūrinių skelbimas chrestomatijose ir kitose mokomosiose knygose nelaikomas savavališku leidimu, net jeigu iš skirtingų knygų vietų iš viso būtų pasiskolinta daugiau negu vienas spaudos lankas.

Ten pat, § 17.

- 299.** Nuorodos į knygą nelaikomos savavališku leidimu, tačiau yra dvi būtinos sąlygos: a) nuorodose iš viso gali būti nurašyta ne daugiau negu trečdalis knygos (jos apimtis – didesnė negu vienas spaudos lankas); ir b) paties autoriaus teksto – dvigubai daugiau negu nuorodų iš kurios nors vienos knygos.

Ten pat, § 18.

- 300.** Jau išverstos knygos vertimas tik tuomet laikomas savavališku leidimu, jeigu du jo trečdaliai yra ištaisai, pažodžiui perrašyti

iš ankstesnių vertimų, kurie kam nors priklauso išimtinės nuosavybės teise.

Ten pat, § 19.

301. Savavališku leidimu laikomas ir toks žodyno leidimas, kai dauguma apibrėžimų, paaiškinimų ir pavyzdžių be pakeitimų paimta iš kito panašaus leidinio, kurio išimtinė nuosavybės teisė priklauso kam nors kitam pagal šio skyriaus nuostatus arba ypatingomis privilegijomis; taip pat leidimas žemėlapių, istorijos lentelių, logaritmų, rodyklių ir kitų tokio pobūdžio knygų, sudarytų iš skaičių ir tikrinių daiktavardžių, jeigu paaiškėja, kad jos buvo nurašytos nuo ankstesnių leidimų pažodžiui arba tik su menkais pakeitimais.

Ten pat, § 20.

302. Knyga, perspausdinta Rusijoje, gali būti išleista kaip vertimas į kurią nors kitą kalbą, tačiau be originalaus teksto priedo. Tokių knygų, kurioms parašyti prireikė ypatingų mokslinių tyrinėjimų, autoriai turi išimtinę teisę jas išleisti Rusijoje bei išverstas į kitas kalbas; tačiau apie savo ketinimus pasinaudoti šia teise jie turi paskelbti išleisdami originalą ir privalo pateikti savo vertimą dar nepasibaigus dvejų metų terminui nuo tada, kai buvo gautas cenzūros leidimas originalo leidybai. Jeigu šių sąlygų nesilaikoma, tos knygos vertimo leidyba paliekama kiekvieno nuožiūrai.

Ten pat, § 21.

303. Visus šiuose straipsniuose minėtus apribojimus panaikina teisėto leidėjo raštiškas

leidimas arba kitos jo laisva valia sudarytos sutartys.

Ten pat, § 22.

304. Bet koku atveju nuobauda už savavališką leidimą (kontrafakcija) yra tokia: pirma, kaltininkas privalo atlyginti teisėtam leidėjui visą nuostolį, kuris apskaičiuojamas atsižvelgiant į visų savavališko leidimo egzempliorių gamybos kainą ir pardavimo kainą, kurią pirmas paskelbė teisėtas leidėjas (tuomet, kai išleido tą pačią knygą); antra, teisėto leidėjo naudai atimami savavališko leidimo egzemplioriai.

Ten pat, § 23.

305. Jeigu kas nors savo vardu išleidžia svetimą kūrinį arba parduoda savo rankraštį arba teisę į knygos leidimą keletui asmenų atskirai, be jų tarpusavio sutikimo, toks veiksmas laikomas klastojimu ir kaltininkas ne tik gauna nuobaudą, kurią po bylos svarstymo nukentėjusiojo naudai skiria teismas, bet ir atsako pagal *Istatymo dėl bausmių* 2275 straipsnio nuostatus.

1830 sausio 8 (3411) § 24; 1845 rugpjūčio 15 (19283) p. 2195.

306. Tas, kuris išspausdina knygą nepaisydamas *Cenzūros įstatymo* nuostatų, netenka visų teisių į ją.

1830 sausio 8 (3411) § 25.

307. Pakartotinai leisdami anksčiau išleistas knygas, leidėjai būtinai privalo antraštiniame lape pažymėti, jog ši knyga išspausdinta remiantis tam tikrų metų leidimu, su pataisymais arba be jų.

Ten pat, § 26.

Antrasis skyrius

Apie akademijų, universitetų, mokyklų, mokslo ir kitų draugijų teises į jų leidžiamus mokslo ir literatūros kūrinius

- 308.** Bendruomenės, leidžiančios knygas arba kitokius mokslo ir literatūros kūrinius, turi į juos išimtinę nuosavybės teisę (jeigu autorius jiems tokią suteikė) penkiasdešimčiai metų. Pasibaigus šiam terminui, tokie kūriniai tampa visuomenine nuosavybe, išskyrus tuos atvejus, kai pastarųjų autorius dar gyvas ir išlaiko savo teisę į šią literatūrinę nuosavybę.
1830 sausio 8 (3411) § 27; 1857 balandžio 15, Valstybės Tarybos nuomonė, p. 4.
- 309.** Minėtas terminas skaičiuojamas nuo paskutinio tomo pasirodymo, jeigu veikalas išleistas keletu tomų, arba nuo kiekvieno atskiro straipsnio pasirodymo, jeigu draugija publikuoja savo narių darbus tam tikrų pavienių knygųčių arba numerių pavidalu.
1857 balandžio 15, Valstybės Tarybos nuomonė, p. 5.
- 310.** Jeigu nepriklausomos mokslo draugijos nustoja veikti dar nepasibaigus išimtinės teisės galiojimo terminui, jų darbai tampa visuomenine nuosavybe. Jeigu nustoja veikti mokslo draugijos, įkurtos prie akademijų, universitetų ir kitų mokslo institucijų, jos tokiu pat pagrindu perduoda savo teises toms institucijoms, prie kurių buvo įkurtos.
1830 sausio 8 (3411) § 28.
- 311.** Kūrinio, išspausdinto kurios nors mokslo draugijos darbuose, autorius arba jo pavel-

dėtojai nepraranda teisės jį išleisti atskirai, jeigu tai neprieštaruja draugijos įstatams arba paties autoriaus pasižadėjimui.

Ten pat, § 30.

- 312.** Draugijos, susikuriančios tam, kad išleistų kokias nors knygas arba kitus mokslo ir literatūros kūrinius, priskiriamos prekybos bendrovėms, todėl pelno, gauto iš pardavimo, dalybose vadovaujasi atitinkamais juridiniais aktais. Teisė priklausyti tokiai draugijai ir naudotis jai suteiktomis privilegijomis įrodoma įprastine tvarka.
Ten pat, § 31.

Trečiasis skyrius

Apie teismo ir vyriausybinių institucijų veiksmus dėl reikalų, susijusių su nuosavybės teisėmis į mokslo ir literatūros kūrinius

- 313.** Vidinės cenzūros komitetas ir jo Vyriausioji valdyba, kiekvienas pagal savo specializaciją, prižiūri, kad būtų tiksliai vykdomi 282–520 straipsnio nuostatai.
1830 sausio 8 (3411) § 32.
- 314.** Visus ginčus tarp autorių, vertėjų, pirmųjų leidėjų arba spaustuvininkų ir knygaininkų dėl knygos arba kito mokslo ar literatūros kūrinio nuosavybės sprendžia trečiųjų teismas, o jeigu besiginčijančios šalys su tuo nesutinka, – įprastinės valstybinės institucijos pradedant Civiliniais Rūmais* arba ją atitinkančia institucija toje gubernijoje, kurioje gyvena atsakovas. Sprendžiant tokius ginčus, abejonių keliančiais atvejais Tarybos reikalauja išvadų iš universitetų.
Ten pat, § 33.

* Rus. *Гражданская Палата*.

315. Dėl sudarytų sutarčių nevykdymo bylinėjami įprastine tvarka, pradedant nuo žemesnių instancijų.

Ten pat, § 34.

316. Teisminis persekiojimas dėl savavališko leidimo pradedamas tik gavus nukentėjusiojo skundą.

Ten pat, § 35.

317. Paskutinis terminas pateikti skundą dėl klastojimo, savavališko leidimo ar bet kokio mokslinės nuosavybės pasisavinimo, yra dveji metai, o užsienyje esantiems ieškovams – ketveri metai po to, kai viešumoje pasirodė tų skundų objektai – knyga arba kiti mokslo ir literatūros kūriniai.

Ten pat, § 36.

318. Jeigu ginčas dėl nuosavybės teisių vyksta tarp autorių, vertėjų ir leidėjų, tokios bylos, net jeigu buvo pradėtos nagrinėti teismo institucijose, abipusiu sutikimu gali būti perduotos trečiųjų teismui; tačiau po šito bylininkai nebeturi teisės keisti bylos nagrinėjimo eigos.

Ten pat, § 37.

319. Tokio pobūdžio bylos teismo institucijose nagrinėjamos pagal teismo byloms nustatytą bendrą tvarką.

Ten pat, § 38.

320. Tol, kol byla nėra galutinai išspręsta, knygos arba šiaip mokslo ar literatūros kūrinio (t. y. ginčo objekto) pardavimas yra draudžiamas remiantis bendrais teisiniais aktais dėl ginčijamo turto draudimo. Teismas nustato atlygio bei nuostolių dėl šio prekybos draudimo dydį, jeigu jų patyrė nukentėjusioji šalis.

Ten pat, § 39.

Ketvirtasis skyrius
Apie teisę į dailės kūrinius

321. Dailininkas, skulptorius, architektas, raižytojas, medalininkas bei kitų dailiųjų menų kūrėjas, be įprastinės nuosavybės teisės į visus savo kūrinius kaip daiktus, kurią užtikrina bendrosios įstatymų nuostatos, visą gyvenimą turi taip pat ir vadinamąją *meninės nuosavybės* teisę. Tai yra išimtinė, tik jam priklausanti teisė kopijuoti, leisti ir dauginti savo originalų kūrinių visais vienokiai ar kitokiai meno rūšiai įmanomais būdais.

Pastaba. Akademijoms, universitetams, mokykloms, mokslinėms menininkų draugijoms iš esmės priklauso tos pačios meno kūrinių leidybos teisės, kaip ir tos, kurias tokios institucijos turi mokslo ir literatūros kūrinių atžvilgiu.

1846 sausio 21 (19569) p. 1; 1857 balandžio 15, Valstybės Tarybos nuomonė, p. 7.

322. Tam, kad būtų išvengta klastojimo ir bylinėjimosi, dailininkas autorius privalo: 1) Pateikti savo kūrinių ir užregistruoti jį pas maklerį arba apskrities teisme kartu su išsamiu siužeto aprašymu. 2) Paimti iš maklerio knygos arba iš apskrities teismo parašu patvirtintą išrašą kaip įrodymą, kad nuosavybės teisė į pateiktą meno kūrinių priklauso jam. 5) Pranešti apie tai Imperatoriškajai menų akademijai, pridėdamas patvirtintą minėto išrašo kopiją. Akademija, gavusi šį pranešimą, paskelbia apie tai *Žiniaraštyje* prašytojo lėšomis; tuomet meninės nuosavybės teisė į tokiu būdu apsaugotą kūrinių įtvirtinama menininko naudai. Jeigu tas kūrinys yra gana didelis, makleris privalo jį apžiūrėti pačiose menininko dirbtuvėse. Atspaudais

dauginami kūriniai Akademijai pateikiami dviem egzemplioriais.

1846 sausio 21 (19569), p. 2.

323. Menininkui mirus, meninės nuosavybės teisė į jo kūrinius atitenka jo paveldėtojams pagal įstatymą arba testamentu, jeigu gyvas būdamas jis neperleido tos teisės kam nors kitam.

Ten pat, p. 3.

324. Paveldėtojams ir kitiems, įgijusiems teisę į dailės, graviūros, litografijos, fotografijos, skulptūros, architektūros, medalių kalimo ar kitos meno rūšies kūrinių, ši teisė galioja ne ilgiau negu penkiasdešimt metų skaičiuojant nuo menininko mirties dienos arba nuo tos, kai iki autoriaus mirties neišleistas kūrinys buvo paskelbtas viešai.

Ten pat, p. 4; 1857 balandžio 15, Valstybės Tarybos nuomonė, p. 6.

325. Jeigu menininkas kam nors kitam parduotė, perleido arba paliko testamentu meninės nuosavybės teisę į kurį nors savo kūrinių, ji visiškai atitenka naujam savininkui ir jo teisėtiems paveldėtojams. Perdavimo sutartis ir kiti aktai tokiais atvejais rašomi ir vykdomi įprastine tvarka.

1846 sausio 21 (19569), p. 5.

326. Meno kūriniai, kuriuos įsigijo Vyriausybė, arba kurie buvo sukurti jos užsakymu bažnyčioms, imperatorių rūmams, muziejams ir kitoms valstybinėms įstaigoms, laikomi visiškai tu žinybų nuosavybe ir gali būti kopijuojami be menininko leidimo.

Ten pat, p. 6.

327. Lygiai taip pat menininkas neturi nuosavybės teisės į kūrinius, atliktus pagal privačių asmenų užsakymą, nebent ją

išsireikalavo ypatinga sutartimi. Sumokėjus už darbą, ši teisė priklauso tiems asmenims, kurių vardu buvo pateiktas užsakymas, bei jų paveldėtojams. Tokiu būdu asmenų ir šeimos portretus menininkas gali kopijuoti, dauginti ir leisti tik užsakovo ar jo paveldėtojų sutikimu.

Ten pat, p. 7.

328. Tik publikuodamas visus savo kūrinius kaip visumą, su tekstu arba be jo, menininkas gali kopijuoti kūrinių, kurio meninės nuosavybės teisė perduota kitam; tačiau negali jo pardavinėti atskirai nuo viso leidinio. Ši taisyklė galioja ir menininko paveldėtojams.

Ten pat, p. 8.

329. Tie, kuriems menininkas paliko testamentu arba kitaip perleido meninės nuosavybės teisę į visus arba kai kuriuos savo kūrinius, privalo pranešti apie tai atitinkamoms institucijoms ne vėliau negu per vienerius metus po menininko mirties, o esantys užsienyje – ne vėliau negu per dvejus metus. Tik tuomet jie, kaip teisėti jo paveldėtojai, įgyja visas teises į tuos kūrinius.

Ten pat, p. 9.

330. Paveikslai, skulptūros ir kiti meno kūriniai gali būti parduoti iš viešų varžytinių menininko skoloms padengti; tačiau toks pirkiny nesuteikia pirkėjui meninės nuosavybės teisės.

Ten pat, p. 10.

331. Akademijų, universitetų, mokyklų, menininkų ir mokslo draugijų teisės į meno kūrinių leidybą iš esmės yra tos pačios, kaip ir kitų panašių institucijų (žr. p. 508–511).

Ten pat.

332. Kol meninės nuosavybės teisė į meno kūrinį pagal minėtas taisykles priklauso kam nors išimtinai, tol niekas be formalaus to asmens leidimo negali: a) kopijuoti tuos kūrinius arba pavesti tai kitiems; b) dauginti tuos kūrinius kokiu nors būdu bei asmeniškai arba per tarpininkus juos pardavinėti; c) skolintis ištraukas, tai yra kopijuoti arba atkartoti jų dalis ir leisti jas atskirai arba pavesti tai kitiems.

Ten pat, p. 11.

333. Neteisėtu kopijavimu laikomas bet koks viso meno kūrinio atkartojimas siekiant pasipelnyti be formalaus sutikimo to asmens, kuriam priklauso meninės nuosavybės teisė į minėtą kūrinį.

Ten pat, p. 12.

334. Kopijavimo būdai gali būti: 1) *Dailėje ir jos atmainose*: a) tapyba aliejiniais, vaško, sulos ir kitais dažais, taip pat piešimas pieštukais, plunksna ir tušu; b) metalo ir medžio graviūros, litografija, dagerotipai, mozaika ir pan.; c) atlikimas vienokia ar kitokia technika pagal svetimus eskizus. 2) *Skulptūroje ir jos atmainose*: a) lieti iš bet kokios medžiagos pagal nukopijuotas formas; b) kalti iš marmuro arba kitokio akmens pagal liejinius arba pačius originalus, pagal punktus arba kitais būdais; c) galvanoplastika; d) visos skulptūros atvaizdavimas medalyje arba, atvirkščiai – vaizdo perkėlimas iš medalio į bareljefus arba statulas. 3) *Graviūrose*: graviūros atkartojimas varyje, akmenyje, medyje ir pan. originaliu dydžiu. 4) *Architektūroje*: a) visuomeninio arba privataus pastato statyba pagal svetimą planą ir fasadą; b) svetimų projektų kopijavimas ir leidyba raizymo, litografijos ir pan. technika. Kopijuoti jau pastatytų pastatų fasadus,

planus ir netgi detales nedraudžiama ir nelaikoma kontrafakcija.

Ten pat, p. 13.

335. Neteisėtu skolinimusi iš svetimo kūrinio laikoma: 1) *Dailėje* – be dailininko arba to asmens, kuriam jis perleido meninės nuosavybės teisę, sutikimo pasiskolinti iš kūrinio figūrų grupes, pavienes figūras, galvas, taip pat perspektyvos, peizažo arba jūros vaizdo elementus ir pan. bei panaudoti juos savo kūrinyje išlaikant tokį pat piešinį ir apšvietimą, koks yra originaliame autoriaus dailininko kūrinyje; taip pat nukopijuoti juos ir išleisti kartu su kitais daiktais pavyzdiniuose piešiniuose, kuriuos leidžia dailininkas ne autorius.

2) *Skulptūroje* – tas pat: jeigu kitas menininkas skulptorius pasiskolina figūrų grupes, figūras, galvas ir ornamentus bei panaudoja juos, nebūdamas jų autoriumi, savo kūrinyje.

Ten pat, p. 13.

336. Jeigu figūros ir ornamentai iš meno kūrinių pasiskolinami kaip modeliai manufaktūrų ir amatininkų gaminiams, tai nelaikoma kontrafakcija. Kontrafakcija taip pat nelaikoma ir, pavyzdžiui, kokio nors dailės ar jos atmainos kūrinio pavaizdavimas skulptūroje, ir atvirkščiai.

Ten pat, p. 14 ir pastabos.

337. Skundai dėl meninės nuosavybės teisės pažeidimo pateikiami vietos policijai, o sostinėse – Teisingumo valdybai*; kartu pateikiamas aktas, kuris patvirtina, jog ši teisė pagal įstatymą priklauso prašytojui – be šito negalima pradėti ieškinio.

Ten pat, p. 15.

---

* Rus. *Управа благочиния*.

- 338.** Jeigu skundas pasirodys esąs akivaizdžiai pagrįstas, tuomet tuoj pat pagal nustatytą tvarką uždedamas areštas viskam, kas bus rasta pagaminta pažeidus ieškovo meninės nuosavybės teisę, taip pat ir tam tikslui naudotiems įrankiams: vario lentoms, litografijos akmenims, formoms, dažams ir pan.
Ten pat, p. 16.
- 339.** Kaip atlygis nukentėjusiajam dėl meninės nuosavybės teisės pažeidimo, iš to asmens, kurio kaltė buvo įrodyta, prašytojo naudai atimami visi neteisėtai pagaminti kūriniai ir naudoti įrankiai. Be to, remiantis *Istatymo dėl bausmių 2275–2277* straipsniu, jis privalo atlyginti ieškovui jo patirtą žalą ir nuostolius bei yra nubaudžiamas taip, kaip numatyta minėtuose straipsniuose už tokį meninės nuosavybės teisės pažeidimą.
Ten pat, p. 17; 1845 rugpjūčio 15 (19283) straipsnis 2195–2197.
- 340.** Asmenims, sąmoningai dalyvavusiems pažeidžiant meninės nuosavybės teisę, skiriamos visos 339 straipsnyje numatytos nuobaudos tam, kad menininkui būtų atlyginta už jo patirtą žalą bei nuostolius. Tie asmenys gali būti graviūrų ir litografijos darbų spaustuvininkai, liejikai bei neteisėtai dauginamų kūrinių prekeiviai.
1846 sausio 21 (19569) p. 18.
- 341.** Ginčai dėl meninės nuosavybės paprastai yra nagrinėjami trečiųjų teisme; jeigu besiginčijančios pusės su tuo nesutinka – Civiliniuose Rūmuose arba atitinkamoje institucijoje toje gubernijoje, kurioje gyvena atsakovas. Vis dėlto byla, pradėta svarstyti teismo institucijoje, besibylinjančių sutikimu gali būti perduota trečiųjų teismui; bet po šito jie nebeturi teisės keisti bylos nagrinėjimo eigos.
Ten pat, p. 19.
- 342.** Tokio pobūdžio bylos, pakliūvančios į teismo institucijas, nagrinėjamos pagal teismo byloms nustatytą bendrą tvarką; tais atvejais, kai ginčui išspręsti reikalingos žinios iš meno srities, Civiliniai Rūmai pakviečia gubernijos architektą, gimnazijos dailės mokytoją arba tame mieste gyvenantį žinomą dailininką. O Aukščiausiojo teismo institucijos tokiais atvejais reikalauja išvadų iš Imperatoriškosios menų akademijos.
Ten pat, p. 20.
- 343.** Kol byla nėra išspręsta, prekiauti tais meno kūrinių, kurie yra ginčo objektas, draudžia bendri teisės aktai dėl ginčijamo turto apsaugos. Teismas nustato atlygio dėl prekybos nutraukimo dydį, jeigu nuostolių patyrė nukentėjusioji šalis.
Ten pat, p. 21.
- 344.** Teisminis persekiojimas dėl meninės nuosavybės teisės pažeidimo gali būti pradėtas tik gavus nukentėjusiojo skundą; paskutinis terminas pateikti skundą yra dveji metai, o užsienyje esantiems ieškovams – ketveri metai.
Ten pat, p. 22.
- 345.** Bylos, keliamos dėl to, kad yra nevykdomos meninės nuosavybės teisės perdavimo sąlygos, nagrinėjamos įprastine tvarka pradedant nuo žemesnių instancijų.
Ten pat, p. 23.
- 346.** Kalbant apie rusų dailininkų kūrinių leidybą užsienyje: perdavus šiuos kūrinius kam nors kitam Imperijoje, taip pat prieš perduodant teises į juos užsienio leidėjui,

prieš įvežant juos į Rusiją, prieš įregistruojant tokius užsienio leidinius Užsienio cenzūros komitete, taip pat sudarant sutartis užsienyje, Rusijos pasiuntinybėse ir ambasadose – visais šiais atvejais reikia vadovautis šio įstatymo 326–350 straipsniais.

Ten pat, p. 24.

Penktasis skyrius

Apie rusų ir Rusijoje gyvenančių kompozitorių nuosavybės teisę į muzikos kūrinius

- 347.** Išimtinė teisė spausdinti ir parduoti muzikos kūrinius priklauso autoriams ir jų paveldėtojams arba tiems, kuriems ši teisė atiteko pagal įstatymą, bei galioja tiek pat laiko, kaip ir knygų autoriams, vertėjams ir leidėjams.

1845 sausio 9 (18607) p. 1; 1857 balandžio 15, Valstybės Tarybos nuomonė, p. 5.

- 348.** Tol, kol galioja šie terminai, niekas kitas, negavęs minėtos teisės turėtojo leidimo, negali: a) leisti dar nespausdinto muzikos kūrinio arba daryti naujo jau išspausdinto kūrinio leidimo; b) išleisti svetimo kūrinio, kuris jau buvo atliktas viešai; c) leisti jo perdirbinių, pritaikytų kitiems instrumentams arba vietoj viso orkestro – kokiam nors vienam instrumentui; d) publikuoti dar neišleistų bei išleistų arba viešai atliktų kūrinių ištraukų arba spausdinti svetimų pavienių muzikos pjesių, pakeitęs akompanimentą.

1845 sausio 9 (18607), p. 2.

- 349.** Dar nepublikuotos muzikos pjesės be asmens, kuriam priklauso išimtinė teisė į jas, sutikimo negali būti viešai atliekamos teatre arba koncerto metu nei visos, nei

dalimis. Publikuotus muzikos kūrinius, išskyrus operas ir oratorijas, leidžiama atlikti viešai ir be autoriaus sutikimo, nebent pačiame leidime, ant spausdintų egzempliorių pažymėta, jog autorius neleidžia jų atlikti viešai ir dėl pažeidimų kreipsis į vyriausybę. Operos ir oratorijos, net jeigu autorius jas išleido be jokio perspėjimo, gali būti atliekamos viešai tik autoriaus sutikimu. Teisėtas viešas muzikos kūrinių atlikimas teatre arba koncerto metu nesuteikia kitiems teisės tai pakartoti.

Ten pat, p. 3.

- 350.** Skolintis iš svetimo muzikos kūrinio leidžiama tik tuomet, nukrypimai nuo originalo idėjos ir formos yra tokie ryškūs ir jų tiek daug, jog tokį veikalą galima laikyti nauju kūriniu.

Ten pat, p. 4.

- 351.** Teisminis persekiojimas dėl savavališkos svetimų muzikos kūrinių leidybos ir ginčai dėl jų nuosavybės teisės vyksta pagal tvarką, galiojančią autorių, vertėjų ir leidėjų teisėms (žr. str. 313–320). Savavališki leidėjai gauna tas pačias nuobaudas, kokios yra skirtos už literatūros kūrinių kontrafakciją (*Įstatymo dėl bausmių 2275–2277 str.*); be to, nukentėjusysis gali reikalauti, kad lentos bei akmenys, naudoti muzikos kūrinio graviūroms ir litografijai, būtų arba sunaikinti jo ar jo patikėtinio aki-vaizdoje, arba perduoti jam kaip atlygis, apskaičiuotas už patirtus nuostolius. Už savavališką viešą svetimo muzikos kūrinio atlikimą, draudžiamą pagal 349 straipsnį, kaltininkai ne tik atsako pagal *Įstatymo dėl bausmių 2276* straipsnį, bet ir nukentėjusiojo naudai turi sumokėti sumą, du

kartus didesnę negu pelnas už pasirodymą, kurio metu buvo atlikta pjesė. Iš pelno sumos neatskaičiuojamos tam pasirodymui skirtos išlaidos.

Ten pat, p. 5.

352. Muzikos kūrinio autorius, perdavęs išimtinę teisę jo leidybai kam nors Imperijoje ir po to išleidęs jį užsienyje, įveždamas į šalį jo egzempliorius gauna kaip už kontrafakciją nuobaudą to asmens, kuriam atiteko minėtoji teisė, naudai. Tačiau leidžiama atsivežti keletą, bet ne daugiau kaip dešimt egzempliorių asmeniniam naudojimui.

Ten pat, p. 6.

353. Tas, kuris į Imperijos teritoriją įveš daugiau negu dešimt užsienyje išspausdintų muzikos kūrinių žinodamas, kad tai kontrafakcija, ir pardavinės juos arba dalins kenkdamas išimtinių jų leidybos teisių Rusijoje savininkui, gaus nuobaudą kaip už savavališką leidimą.

Ten pat, p. 7.

354. Tie muzikos kūriniai, kuriuos rusų kompozitoriai išleidžia užsienyje, arba tie, kurių leidybos teisė yra perduota užsienio

leidėjui, yra saugomi, kad nebūtų perspausdinami ir viešai atliekami Imperijos teritorijoje, pagal galiojančius įstatymus. Tokiais atvejais tos pačios teisės galioja ir užsieniečiams kompozitoriams tol, kol jie vieši Rusijoje. Apie visus panašius užsienio leidinius turi būti pranešta raštu Užsienio cenzūros komitetui; tų leidinių, kuriems reikalingas išankstinis cenzūros leidimas, atžvilgiu laikomasi šio įstatymo 168 straipsnyje numatytos tvarkos.

Ten pat, p. 8.

355. Asmuo, teisėtai gavęs iš užsienyje esančio muzikos kūrėjo sutikimą leisti jo kūrinių ir apie tai pranešęs numatyta tvarka, įtvirtina savo tokiu būdu įgytas teises pagal 347–354 straipsnius. Nuosavybės teisės į muzikos kūrinius apsauga, kurią šie straipsniai garantuoja, negalioja tiems rusų kompozitoriams, kurie užsienyje yra be vyriausybės leidimo arba kurie pasiliko ten ilgiau, negu jiems buvo leista.

Ten pat, p. 9.

356. Sutartys, sudaromos su užsieniečiais, gyvenančiais už Imperijos ribų, turi būti pateikiamos Rusijos pasiuntinybėms ir konsulatams.

Ten pat, p. 10.

Iš rusų kalbos vertė

Julija Gorbaniova ir Aušra Navickienė

NUORODOS

1. Autoriaus teisės nuostatai. Iš ŠALKAUSKIS, K. *Civiliniai įstatymai* (X tomo I dalis). Kaunas, 1933, p. 192–206.

2. *Materjały do dziejów literatury i oświaty na Litwie i Rusi z archiwum drukarni i księgarni Józefa Zawadzkiego w Wilnie z lat 1805–1865.*

Zebral tadeusz Turkowski. T. 1: Czasy Uniwersytetu Wileńskiego po rozbiorach (do roku 1841). Wilno, 1935. 424 s.

3. MIZARAS, V. *Autorių teisės*: monografija. T. 1. Vilnius, 2008. 680 p.

4. *Projekt organizacji księgarstwa polskiego*

z czasów Królestwa Kongresowego. Z rękopisu Biblioteki uniwersyteckiej w Warszawie wydał i przedmową poprzedził Tadeusz Sterzyński. Warszawa, 1930. XIX, 42, [2].

5. VANSEVIČIUS, S. Autorinė teisė pagal Lietuvoje galiojusius carinės Rusijos civilinius įstatymus. *Teisė*, 2001, t. 38, p. 114–121.

6. Высочайше утвержденное мнение Го-

сударственного Совета. **О правах Сочинителей, Переводчиков и Издателей.** № 3411. Января 8. Из *Полное собрание законов Российской империи*. Собрание второе. Т. 5. Отделение первое. От № 3399–3882. Санкт-Петербург, 1831, с. 17–21.

7. *Сборник постановлений и распоряжений по цензуре с 1720 по 1862 год*. Санкт-Петербург, 1862. 482 с.

Įteikta 2009 m. vasario mėn.